

شورای عالی قم

مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران

مدرسه علمیه فاطمه الزهراء (سلام الله علیها) خوراسگان

موضوع:

تأثیر ماهواره بر خانواده

استاد راهنما:

سرکار خانم مقتدایی

پژوهشگر:

نرجس صفدریان

بهار ۱۳۹۴

چکیده

زندگی در جامعه امروزی تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد پیشرفت‌های علمی و تکنولوژی مدرن شیوه زندگی را تغییر داده و در بسیاری از موارد باعث کم شدن زحمات افراد خانواده گردیده تا زمانی که این دستاوردهای علمی، تسهیل کننده کارها باشند زندگی آسان و دلپذیر خواهد بود. وسایل ارتباط جمعی که خود محصول پیشرفت علمی است آموزش‌های عمومی و تخصصی زیادی را به افراد خانواده ارائه می‌دهند اما در کنار این اثرات مطلوب افراد سودجو استفاده‌های نابجا از این وسایل نموده و در جهت تخریب روابط خانوادگی گام برداشته‌اند از آن‌جا که این افراد عموماً از دشمنان علمی، معنوی و ملی ما بوده‌اند از هیچ گونه تلاش و کوششی در جهت از بین بردن ما و روابطمان فرو گذار نکرده‌اند. شناخت اصل مسأله به همراه بهره‌گیری از تعالیم اسلامی و تکیه بر هویت ملی مذهبی راه برون رفت از این معضل اجتماعی است. سست شدن روابط خانوادگی و افزایش آمار طلاق، افزایش سن ازدواج، بی رغبتی جوانان به تشکیل خانواده دلایل متعددی دارد که، بی شک یکی از این عوامل تأثیرگذار که توسط خود افراد به درون خانواده‌ها راه پیدا کرده شبکه‌های ماهواره‌ای است. زیاد بودن تأثیر این عوامل این جانب را به تحقیق پیرامون این مسئله راغب نمود.

کلید واژه: تأثیرات، ماهواره، خانواده، انحراف، غرب

فرهنگ والای ایرانی اسلامی به عنوان برجسته‌ترین هویت مردمان مشرق زمین و فلات ایران از روزگاران بسیار دور مورد هجوم‌های مختلفی از سوی دشمنان بوده است و در گاهی اوقات با مشکلات عدیده‌ای روبرو شده است که در زمان‌هایی که حکومت‌های ملی در ایران رو به انحطاط و ضعف می‌نمود، این فرهنگ والای مردمان سرزمین ایران بود که پویایی و زنده شدن و رشد و تعالی دوباره این سرزمین را به دنبال داشت.

در این مقطع زمان به دلیل نزدیک شدن فرهنگ‌ها و از بین رفتن مرزهای جغرافیایی و فکری در جهان شاهد نابودی خرده فرهنگ‌ها و فرهنگ و آداب و رسوم کشورهای ضعیفی هستیم که در برابر تهاجم فرهنگی و نفوذ بدون رقیب کشورهای ضعیفی هستیم که در برابر تهاجم و نفوذ بدون رقیب کشورهای سلطه‌گر، در حال نابودی هستند. آقای محمد دادگران در کتاب تأثیر ماهواره بر خانواده به نفوذ تدریجی فرهنگ ماهواره اشاره دارد.

چرا زنان ما علی‌رغم اینکه می‌توانند نقش‌آفرینی مؤثری در فرهنگ‌سازی و مقابله با جنگ فرهنگی داشته باشند، همانطور که در هشت سال دفاع مقدس این مسأله به اثبات رسید، متأسفانه در این مورد، یک نقش منفعل پیدا کرده‌اند و بیشتر تحت تأثیر فرهنگ غرب قرار دارند به جای اینکه بتوانند نقش فعالی در مقابله با تهاجمات فرهنگی داشته باشند. در کتاب بشقاب‌های سفره پشت بام نوشته عباس ولدی به ادعای ماهواره‌ها که خود را دانشگاه سر خانه می‌دانند اشاره شده است. به نظر می‌رسد مهم‌ترین خدمت که در این عرصه می‌شود به جامعه ارائه داد آسیب‌شناسی مسائل زنان در مقابل تهاجمات فرهنگی است. چرا که هر گونه برنامه‌ریزی فرهنگی برای ارتقاء سطح علمی و فرهنگی و نهایتاً افزایش سطح مقابله آنان با فرهنگ مهاجم، منوط به شناختن نقاط آسیب‌زا است.^۱

ماهیت ماهواره

ماهواره مهمان ناخوانده‌ای است که چند صبحی سر زده وارد خانه‌های برخی از ما شده است. برخی نیز هوای دعوت کردن از آن را سر دارند. خودش را خیرخواه ما عرض می‌کند. او می‌گوید: «می‌خواهم شما را با دنیایی که زیر سقف آن نفس می‌کشید آشنا کنم». ماهواره مدعی است دنیایی از علم را در سینه خود جای داده و شما بی‌آن که از جای خود تکان بخورید، دانش آموخته دانشگاه او خواهید شد. ادعای صداقت دارد و می‌گوید: «هر چه می‌گویم راست است. باور کنید. من همه اخبار دنیا را بی‌آن که یک کلاغ چهل کلاغ کنم به شما می‌رسانم. مطمئن باشید که کم فروشی هم نخواهم کرد.»

او خیلی دلش به حال اوقات فراغت ما سوخته و شب و روزش را صرف پر کردن این اوقات کرده است. این موجود خیرخواه، به قدری فبلم و سریال آماده کرده که اگر روزهایمان را هفته و هفته‌هایمان را ماه شود بازهم برای دیدنش وقت کم می‌آوریم ماهواره خودش را دوست راه زندگی ما می‌داند؛ اما آیا به چنین دوستی می‌توان اعتماد کرد؟ چرا برخی از ما به راحتی در را به روی این مهمان ناخوانده باز کرده‌ایم؟ آیا اگر یک فرد غریبه قصد آمدن به خانه شما را داشته باشد و شما هم او را شناسید و ناموس‌تان هم در خانه باشد، او را به خانه راه می‌دهید؟ به عقیده ما علاوه بر افرادی که این مهمان را به خانه‌هاشان راه داده‌اند، کسانی هم که هنوز در را به روی آن باز نکرده‌اند، نیازمند آگاهی درباره ماهواره و آثار آن در محیط خانواده هستند. میزبان باید آگاهی درباره ماهواره داشته باشد تا از دام این توطئه و تهاجم رها شوند و ما هیچ‌گاه نباید از ناحیه دشمن احساس امنیت کرده و خیالمان آسوده باشد.^۱

اهداف ماهواره

در جامعه جوانی مثل ایران، انتخاب نوع پوشش و سبک آرایش، بی‌تأثیر از برنامه‌های ماهواره نیست با نگاهی کوتاه به این مسأله متوجه می‌شویم که نفوذ فرهنگ غرب آرام آرام وارد کلیه اندام‌های درخت کهنسال فرهنگ

۱- عباس ولدی، محسن، بشقاب‌های سفره پشت بام‌مان، جامعه الزهرا، ۱۳۹۲، ص ۱۶

ایران می‌شود و خود را به سرعت ناباورانه‌ای به عنوان بخشی از فرهنگ جامعه به جوانان عرضه می‌کند. در چنین شرایطی، مدیران فرهنگی جامعه باید حرکت خلاقانه و آگاهانه را برای کاهش اثرات مخفی برنامه‌های شبکه‌های ماهواره آغاز کنند.

امروزه نقش مؤثر زنان در مقابله با تهاجم فرهنگی و پیشگیری از انحرافات اجتماعی بر کسی پوشیده نیست زیرا زنان در فرهنگ‌سازی بیشترین نقش را دارند و همین نقش مؤثر و کلیدی، موجب می‌شود که نوک تیز حمله دشمن در جهانی شدن و استحاله فرهنگی متوجه زنان جامعه گردد. آنان به خوبی دریافته‌اند که اگر موفق به تغییر فرهنگ زنان یک قوم گردند، می‌توانند تمامیت فرهنگ آن جامعه را متأثر کرده و تغییر دهند. از این رو دشمن تمامی تلاش خود را صرف تغییر فرهنگ زنان جامعه ما نموده و بر همگان روشن است همانطور که زنان قادر به سازندگی فرهنگ خانواده و جامعه می‌باشند به همان نسبت توان تخریب فرهنگ جامعه را دارند و طبیعی است که زنان جامعه از عمده‌ترین و تأثیرگذارترین عناصر مقابله با تهاجمات فرهنگی می‌باشند.^۱

اهداف ماهواره

یکی از اصلی‌ترین اهداف شبکه‌های ماهواره‌ای، فروپاشی کانون خانواده است. در این جا به صورت جزئی برخی از ابعاد اصلی این هدف را تبیین می‌کنیم:

۱- ترویج خانواده‌های بی‌قید در برابر خانواده‌های سنتی

خانواده‌های مورد نظر شبکه‌های ماهواره‌ای نباید در قید و بند قواعد سنتی خانواده باشند، به ویژه سنت‌هایی که ریشه دینی دارند. بدون شک پوشش مادر و خواهر در مقابل پسران خانواده باید حساب شده باشد. نباید به این بهانه که برادر یا پسر از محارم محسوب می‌شوند مادر یا خواهر در مقابل پسر خانواده هر طوری که می‌خواهند ظاهر شوند و بدون اینکه بخواهند از عوامل تحریک‌گریزی پسر خانواده می‌شوند.

همان‌طور که بهره‌گیری از اتومبیل را نمی‌توان متوقف کرد، زیرا شالوده زندگی جدید و رشد حیات مادی در گرد بهره‌گیری روز افزون از وسائل نقلیه است. برخورداری و بهره‌گیری از رسانه‌ها را نه می‌توان نادیده گرفت و نه می‌توان مانع شد و نه می‌توان متوقف کرد.

تمهیدات لازم هم، در جهت تقویت قدرت دفاعی جامعه باید صورت گیرد و هم در شکل دادن کنش‌ها و واکنش‌های فردی و اجتماعی در مقابله با آن‌ها.

همان‌گونه که بدن انسان از یک سیستم و نظام تدافعی در مواجهه با عناصر اخلال‌گر سلامت جسمی برخوردار است، جامعه نیز باید به چنین ارگان‌هایی مجهز باشد.

ارگان‌هایی که می‌توانند موجبات عکس العمل مطلوب انسان و جامعه را در برخورد با تنش‌های اطلاعاتی و یورش و خروش جریان اطلاعاتی تخمین کنند عبارتند از:

۱- خانواده

۲- نظام آموزشی

۳- ارگان‌های مذهبی و نهادهای اخلاقی و فرهنگی

۴- ارگان‌های قضایی

۵- احزاب و دستجات کوچک و بزرگ سیاسی، هنری، نظایر آن^۱

در یک خانواده افراد به دلیل تعلقات عاطفی و فرهنگی و برخورداری نسبی از معیارهای اخلاقی و تربیتی و عقیدتی و غیره، از نوع وسیله دفاعی و ارگانتشخیص صلاح از غیر صلاح بهره‌مند هستند که آنان را در مواجهه با یک جریان یا یک حرکت اطلاعاتی یاری می‌رساند.

فرض کنیم جوانی که از یک خانواده مذهبی است و به لحاظ عاطفی و روابط درونی سالم، به جریانی بر می‌خورد که از او برای شرکت در اجتماعی تفریحی دعوت می‌کنند بلافاصله در ذهن او معیارها و ابزار سنجش‌هایی تعبیه شده است وارد کار می‌شود و او به اقتضای آن تشخیص می‌دهد و تصمیم می‌گیرد و عمل می‌کند.

۱- طباطبائی، صادق، طلوع ماهواره و افول فرهنگ، مؤسسه اطلاعات، ۱۳۸۴، ص ۱۲۷

نظام آموزش و پرورش و محتوا و ساختار آن نیز با شکل دادن به فکر و اندیشه و تربیت روحی و جسمی جوانان معیارهایی دیگر در اختیار آنان می‌گذارد که در برخورد با جریانی مغایر و ناهماهنگ با آن معیارها، عکس‌العمل مناسب را باعث خواهد شد.

هم‌چنین ضوابط و معیارهای مذهبی و فرهنگی و سنتی و ... هر کدام به مثابه عواملی در مهار و هدایت شخصی و افراد در مواجهه با پدیده‌های اطلاعاتی و فرهنگی و نظایر آن بسیار مؤثر و تعیین کننده بوده و عاملی قوی در حفظ و صیانت انسان محسوب می‌گردد.

ارگان‌های هدایت و راهبری جامعه باید در سیستم‌ها و برنامه‌های آموزشی در همه مقاطع تحصیلی و نیز تبلیغاتی خود پیوسته و مکرر بدین موضوعات بپردازند.

تکرار هر موضوعی اگر ملال‌آور و غیر ضروری باشد، تکرار و آموزش و توجه به این نکات هرگز غیر لازم و بی‌تأثیر نخواهد بود.^۱

در جامعه‌ای که ۲۰ میلیون دانش‌آموز در مقاطع دبستانی و دبیرستانی دارد و نزدیک به ۵ میلیون تحصیل کرده آکادمیک و یا ر حال تحصیل دانشگاهی در آن هستند و با لااقل ۱۰ الی ۱۵ میلیون تن که دارای سواد خواندن و نوشتن هستند، جمعاً جمعیتی معادل، یا در حدود ۴۰ میلیون با سواد در سطوح مختلف دارد ولی تیراژ روزنامه‌ها و رسانه‌های نوشتاری آن از ۱/۵ میلیون شماره در روز تجاوز نمی‌کند و کمتر کتابی را می‌توان یافت که از ۵ هزار نسخه بیشتر نشر یابد، می‌توان بدین باور رسید که غالب مردم، یعنی اکثریت قریب به اتفاق افراد جامعه با رسانه‌های سمعی و بصری در ارتباط هستند. لذا سنگین‌ترین مسئولیت عمومی متوجه رادیو و بویژه تلویزیون قرار می‌گیرد.

از طرف دیگر نهادهای مذهبی و مجالس سنتی وعظ و خطابه اجتماعات عمومی ادواری و سنواری و نظایر آن نیز وظیفه روشنگری مردم را به عهده دارند و باید به تربیت انسان جهش یافته همت گمارند، محتوای کتاب‌های درسی و نیز پیام‌های رسانه‌های ارتباط جمعی ما باید در ارتکاب تنگاتنگ با یکدیگر بوده و آمادگی جوانان را

خصوصاً عامه مردم و قشرهای مختلف را عموماً برای محفوظ ماندن از شبیخون امواج فرهنگ مهاجم ممکن و میسر گرداند.

به هر صورت اساسی‌ترین راه مقابله با شبیخون بیگانه، کتاب، ارتقاء دانش عمومی و درک مودی‌گری‌ها و سوداگری‌های تفاسان الکترونیک می‌باشد.^۱

آنچه در مجموع می‌توان به آن دست یافت این است که بر اساس نظم نوین جهانی تهاجم فرهنگی غرب به ویژه امریکا علیه سایر فرهنگ‌ها در حال انجام است و در این امر با گسترش تکنولوژی ارتباطات، شدت، سرعت و پیچیدگی بیش‌تری پیدا کرده است. آمریکا که داعیه‌ی سرپرستی جهان را در سر می‌پروراند و خواستار نظامی تک قطبی است، هیچ فرهنگ رقیبی را که مخالف این سیاست باشد تحمل نخواهد کرد. قطعاً فرهنگ اسلامی از این قاعده مستثناء نخواهد بود و در رأس کشورهای اسلامی، ایران به واسطه‌ی انقلاب اسلامی و مخالف علنی آن با قدرت طلبی آمریکا مورد هجوم بیش‌تری قرار گرفته و خواهد گرفت؛ لذا به منظور مقابله با این هجوم، باید تمام ترفندها و حیل‌های فرهنگ مهاجم شناخته شود و سپس ابزار کافی برای مقابله با آن فراهم گردد. از آن جا که تهاجم فرهنگی فرایندی فرهنگی است، باید با ابزارهای فرهنگی با آن مقابله کرد و از مبارزه یا ابزار خشن پرهیز نمود، یعنی تولیدات فرهنگی متناسب با فرهنگ ملی و دینی را باید گسترش داد و از نیروهای متعهد و دلبسته به کشور در ساخت این تولیدات کمک گرفت، سپس با بهترین روش‌ها این تولیدات را به جوانان عرضه کرد. اینکه ما در معرض حملات فرهنگی رسانه‌های بیگانه هستیم شکی نیست، اما ادوات مقابله با جنگ نرم در دسترس است فقط باید چشم‌های خود را بشوئیم و به گونه‌ای دیگر بنگریم و به افسران مقابله با جنگ نرم اعتماد کنیم و از ظرفیت‌های موجود به شکل کافی بهره ببریم.^۱

فهرست منابع

- ۱- ارونسون، الویت، روان‌شناسی اجتماعی، انتشارات رشد، بی‌جا، ۱۳۸۹
- ۲- بسیج مستضعفین، ماهواره یادجالواره، بی‌جا، ۱۳۹۳
- ۳- دادگران، محمد، مبانی ارتباط جمعی، انتشارات مروارید، بی‌جا، ۱۳۸۹
- ۴- طباطبائی، صادق، طلوع ماهواره و افول فرهنگ، مؤسسه اطلاعات، بی‌جا، ۱۳۸۴
- ۵- عباس ولدی، محسن، بشقاب‌های سفره پشت‌بام‌مان، جامعة الزهراء، بی‌جا، ۱۳۹۲